

Hlavní taxonomické jednotky

- **Oddělení (divisio) – *phyta*** ***Magnoliophyta***
  - pododdělení (subdivisio) – *phytina*
- **Třída (classis) – *opsida*** ***Magnoliopsida***
- **Podtřída (subclassis) – *idae*** ***Rosidae***
- **Řád (ordo) – *ales*** ***Rosales***
  - nadřád (superordo) – *anae*
- **Čeľad' (familia) – *aceae*** ***Fabaceae***
  - podčeľad' (subfamilia) – *oideae*
- **Rod – genus** ***Trifolium***
- **Druh – species** ***Trifolium repens***
  - subspecies
  - varietas

System vyšších rostlin

mechorosty (*Bryophyta*)

cévnaté rostliny (*Tracheophyta*) – vascular plants

plavuně (*Lycopodiophyta*)

přesličky (*Equisetophyta*)

kapradiny (*Polypodiophyta*)

} výtrusné rostliny

semenné rostliny (*Spermatophyta*)

cykasy (*Cycadophyta*)

jinany (*Ginkgophyta*)

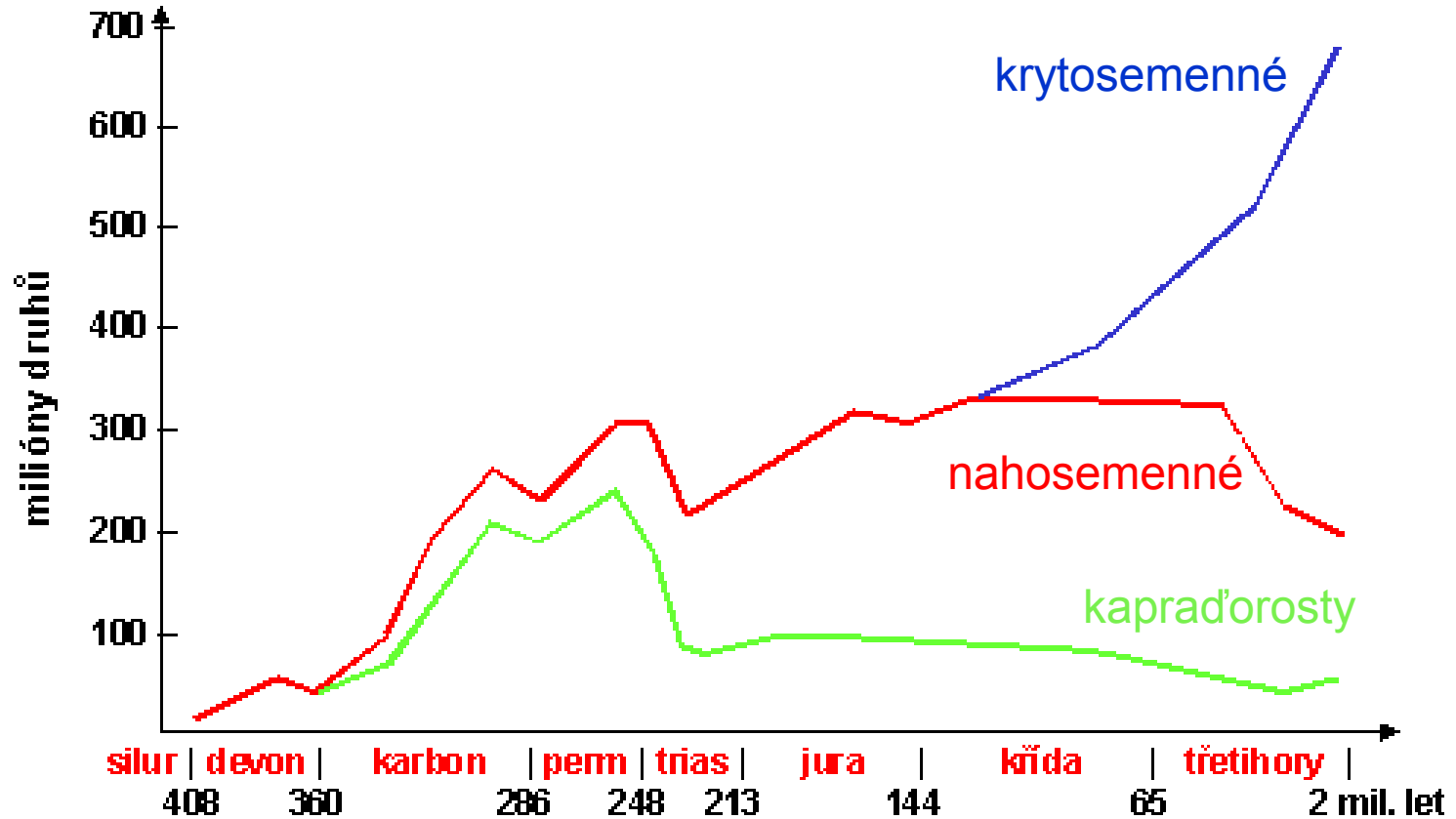
jehličnany (*Pinophyta*)

} nahosemenné rostliny

krytosemenné rostliny (*Magnoliophyta*)

– angiosperms

Vývoj vyšších rostlin

Signor 1990 in Crawley 1997: 599

Odhady počtu vyšších rostlin

na světě

311 tis. taxonů

16 tis. mechy

12 tis. výtrusné rostliny

1 tis. nahosemenné rostliny

282 tis. krytosemenné rostliny

v České republice

4075 taxonů cévnatých rostlin

863 mechů

(Kučera et al. 2012, Preslia)

2891 původních a zdomácnělých druhů a poddruhů

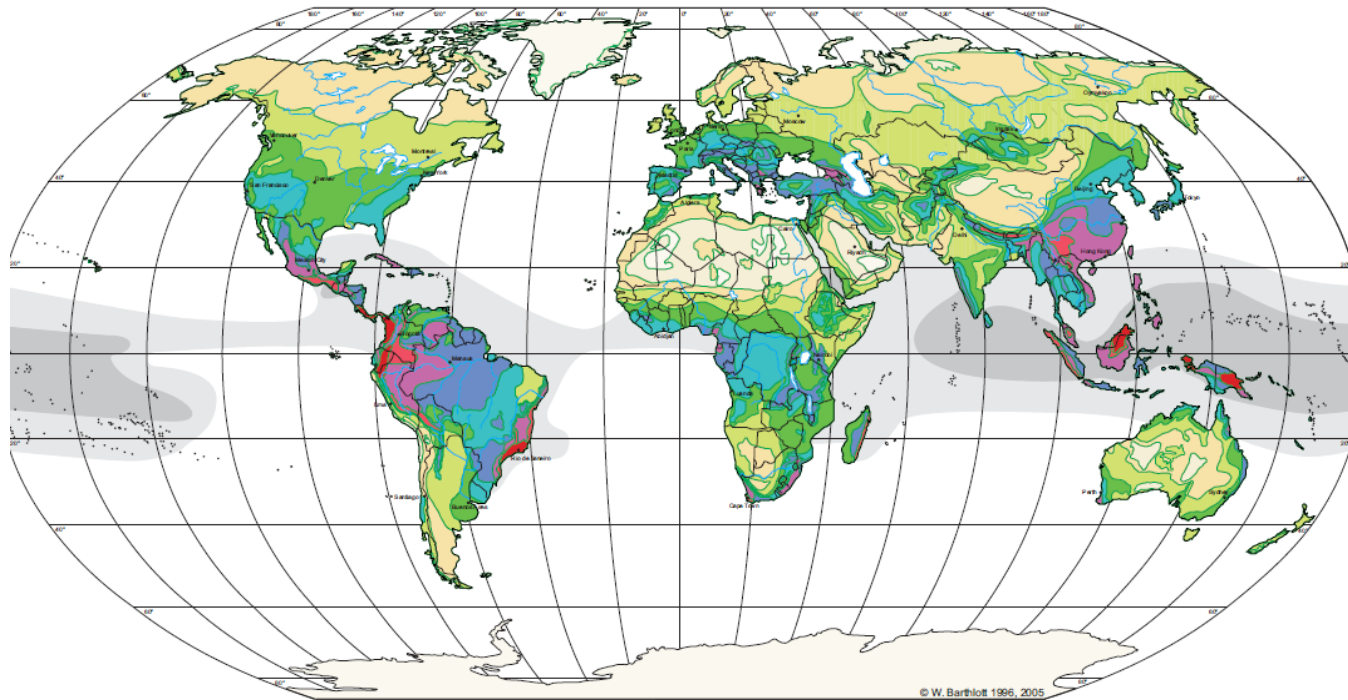
860 přechodně zavlékaných druhů a poddruhů,

324 pěstovaných taxonů různé úrovně, vše vyjma kříženců

(Danihelka et al. 2012, Preslia)

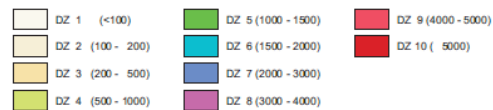
Odhady počtu vyšších rostlin

GLOBAL BIODIVERSITY: SPECIES NUMBERS OF VASCULAR PLANTS

Robinson Projection
Standard Parallels 38°N und 38°S

Diversity Zones (DZ): Number of species per 10 000km²

sea surface temperature

W. Barthlott, G. Ker, H. Kreft, W. Küper, D. Rafiqpoor,
& J. Muske 2005
modified after
W. Barthlott, W. Lauer & A. Placke 1996
Nees Institute for Biodiversity of Plants
University of Bonn

Spermatophyta

Obecná charakteristika

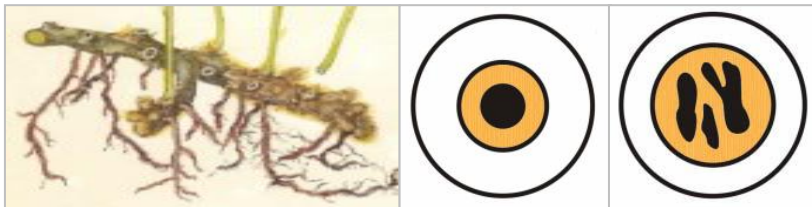
- nejvíce diverzifikovaná linie mezi cévnatými rostlinami
- asi 270 000 recentních druhů
- schopnost tvorby sekundárního xylému prostřednictvím kambia
- dokonalejší způsob větvení stonku (holoblastické)
- výhradně heterosporie
- redukce počtu funkčních megaspor na jedinou
- vývoj megaspor v megasporangiu, vznik obalů (integumentů)
- upřednostnění sporofytu před gametofytem
- první semenné rostliny se objevily pravděpodobně ve středním devonu tj. před 400 mil. lety

Spermatophyta

Rozdíly mezi výtrusnými a semennými rostlinami

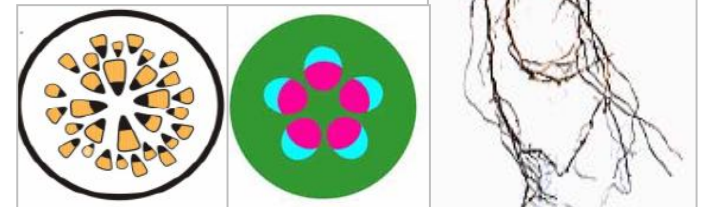
VÝTRUSNÉ ROSTLINY

- spora (jednobuněčná)
- izosporie n. heterosporie
- kořeny adventivní
- vodivé elementy stonku – řada typů (prostělé, sifonostélé, ...)

SEMENNÉ ROSTLINY

- semeno (mnohobuněčné)
- výhradně heterosporie
- pravé kořeny semenných r.
- vodivé elementy – eustélé, ataktostélé

Spermatophyta

System

- oddělení Lyginodendrophyta kaprad'osemenné †

nahosemenné rostliny

- oddělení Cycadophyta (cykasy)
- oddělení Ginkgophyta (jinany)
- oddělení Pinophyta (jehličnany)
- oddělení Gnetophyta (liánovce)

krytosemenné rostliny

- oddělení Magnoliophyta (krytosemenné rostliny)

oddělení Pinophyta (jehličnany)

System

- řád Araucariales (blahočetotvaré)
  - čeleď Araucariaceae (blahočetovité)
- řád Pinales (borovicotvaré)
  - čeleď Pinaceae (borovicovité)
- řád Cupressales (cypřišotvaré)
  - čeleď Taxodicaceae (tisovcovité)
  - čeleď Cupressaceae (cypřišovité)
- řád Taxales (tisotvaré)
  - čeleď Taxaceae (tisovité)

Gnetophyta (liánovce)

Obecná charakteristika

- rostliny se znaky nahosemenných:
  - vajíčka nejsou uzavřena v semeníku
- i krytosemenných:
  - útvary podobné květu
  - náznak dvojího oplození
  - přítomnost cév
- dřeviny rozmanitého vzhledu

Gnetophyta (liánovce)

System:

- podtřída Ephedridae
- podtřída Gnetales
- podtřída Welwitschiidae

oddělení Magnoliophyta (Angiospermae) krytosemenné rostliny

Magnoliophyta

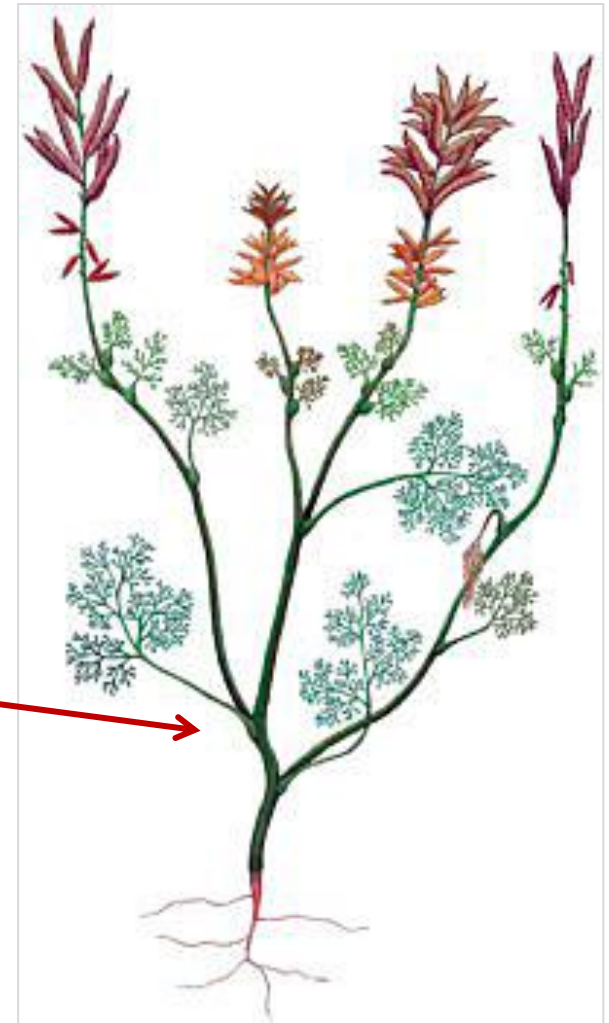
Obecná charakteristika

- dřeviny i byliny
- v sekundárním dřevu tracheje, sítkovice mají průvodní buňky
- **květ** – **pestík** s bliznou – podílí se na tvorbě **plodu**
- vajíčka uzavřená v plodolistech – gyneceum (semeník)
- samičí gametofyt je osmijaderný – zralý zárodečný vak
- tyčinky (mikrosporofyly) nesou 4 mikrosporangia
- samčí gametofyt tříbuněčný (vegetativní a dvě generativní buňky)
- dvojí oplození
- různé typy opylení (původně entomogamie – koevoluce s hmyzem)

Magnoliophyta

Vznik krytosemenných rostlin

- přelom jury a křídy, před 140 miliony let
- centrum vzniku – tropy východní Asie
- předpoklady úspěchu: koevoluce s hmyzem
- ochrana reprodukčních orgánů
- fosilní doklady – *Archaeofructus sinensis*

Magnoliophyta

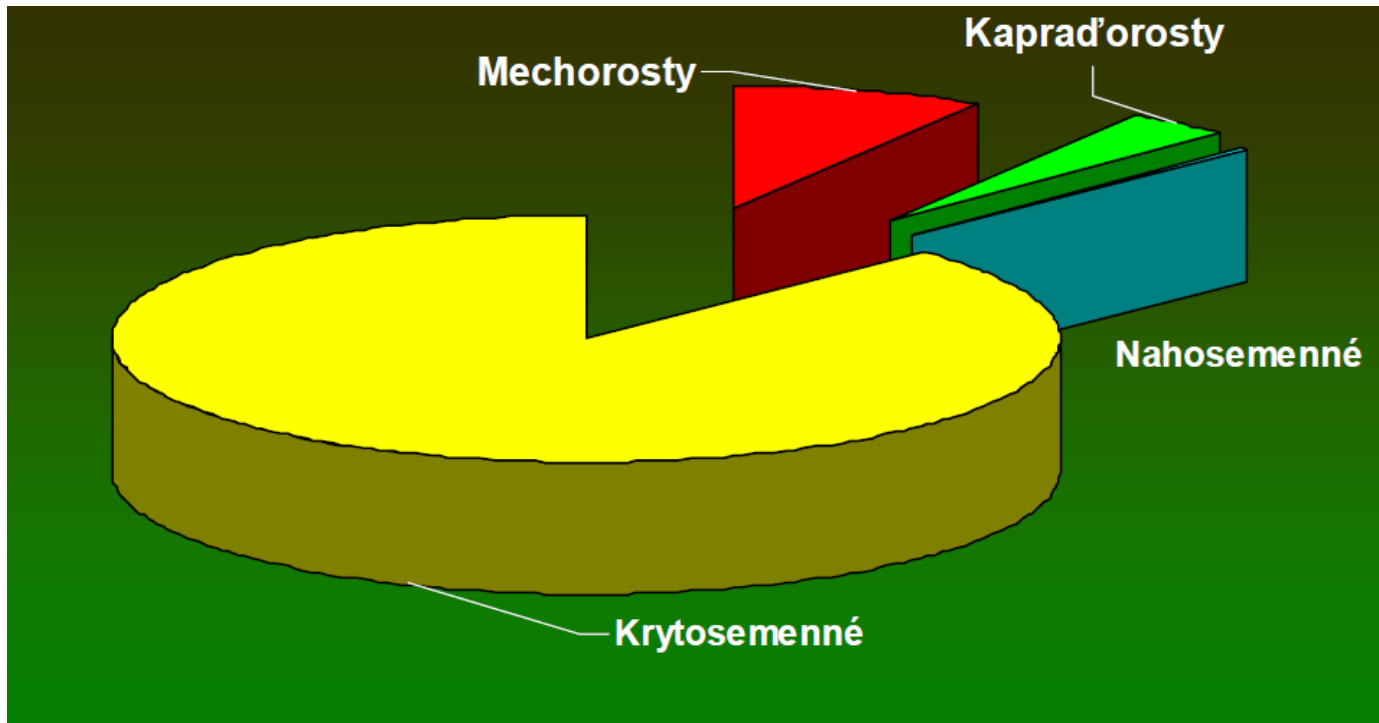
Monofyletická skupina (molekulární studie, společné odvozené znaky)

- semena vznikají v plodolistech s bliznou, která má význam při klíčení pylových zrn
- samičí gametofyt je velmi redukovaný, nejčastěji osmijaderný v sedmi buňkách
- dvojí oplození, které vede ke vzniku embrya a typického triploidního vyživovacího pletiva, endospermu

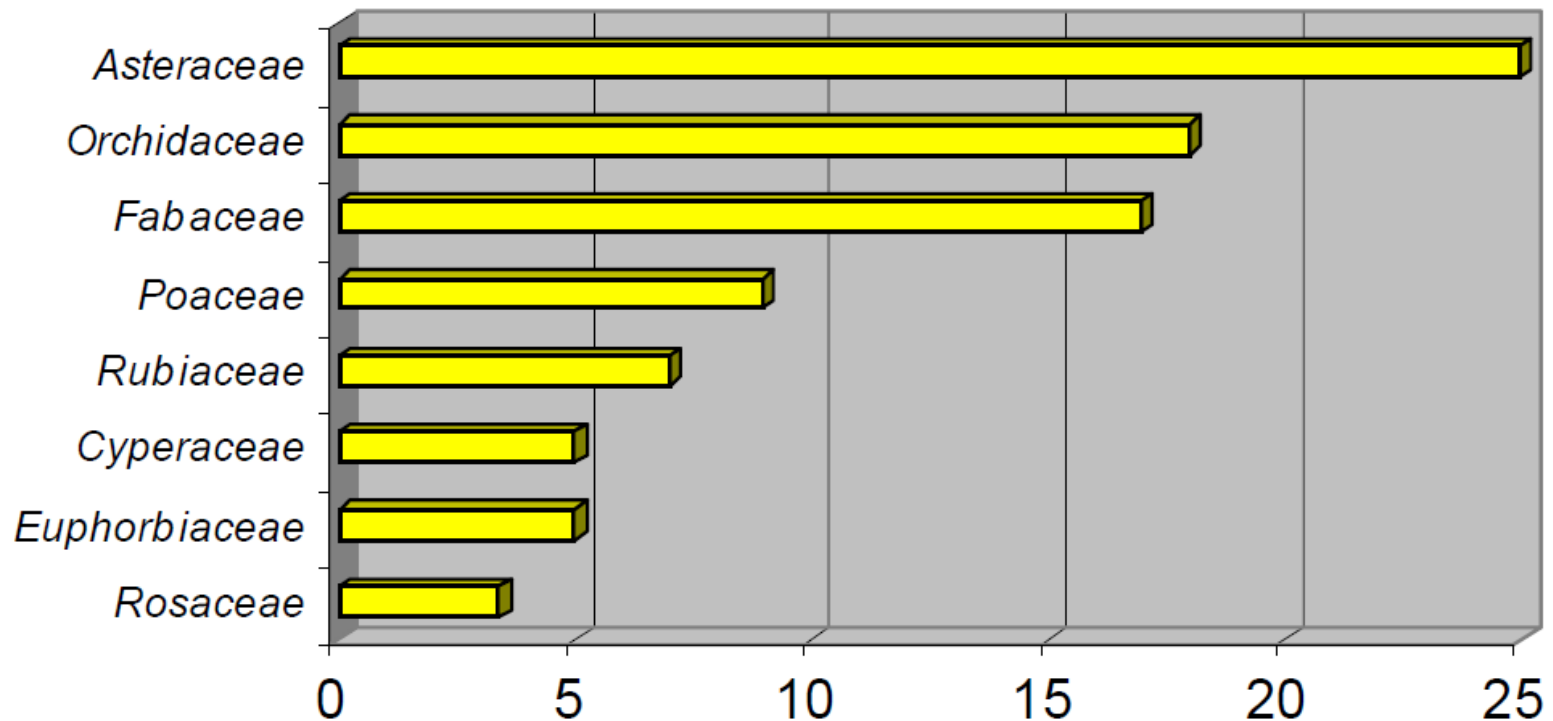
Magnoliophyta

- dnes dominantní skupina
- více než 257 000 druhů

Magnoliophyta

- druhově nejbohatší čeledi krytosemenných
- 10 % druhového bohatství krytosemenných připadá na čeleď Asteraceae

Magnoliophyta

Vývoj znaků krytosemenných rostlin

celkový vzhled

původně dřeviny

byliny

Magnoliophyta

celkový vzhled

původně stálezelené opadavé

Magnoliophyta

celkový vzhled

fotosyntetizující → poloparazitické → parazitické

Magnoliophyta

listy

velké, jednoduché → rozmanité

Magnoliophyta

květy

velké

koncové

drobné

v květenstvích

Magnoliophyta

květy

oboupohlavné jednopohlavné

Magnoliophyta

květy

velké množství květních částí → malý určitý počet částí

Magnoliophyta

tyčinky

ploché, široké

úzké, rozlišené v nitku
a konektiv

Magnoliophyta

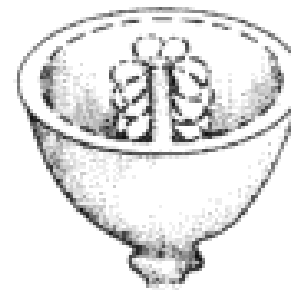
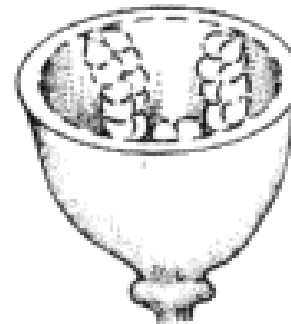
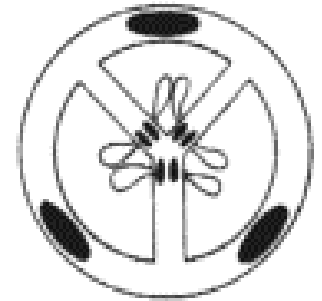
semeník

apokarpní → synkarpní

parakarpní

lysikarpní

Magnoliophyta

opelení

původně entomogamie → ostatní typy

Magnoliophyta

Tradiční členění krytosemenných je založeno na srovnání znaků:

DVOUDĚLOŽNÉ

- dva děložní lístky
- kořenová soustava
- cévní svazky stonku v kruhu (eustélé)
- mezisvazkové kambium je přítomné – možnost druhotného tloustnutí
- listy se zpeřenou žilnatinou
- květních částí je zpravidla 5n nebo 4n
- květní obaly zpravidla rozlišené na kalich (calyx) a korunu (corolla)

JEDNODĚLOŽNÉ

- jeden děložní lístek
- adventivní kořeny
- cévní svazky stonku volně rozptýlené (ataktostélé)
- chybí mezisvazkové kambium, nebo není žádné kambium
- listy s rovnoběžnou žilnatinou
- květní části většinou 3n
- květní obaly nerozlišené, tvoří okvětí (periant)

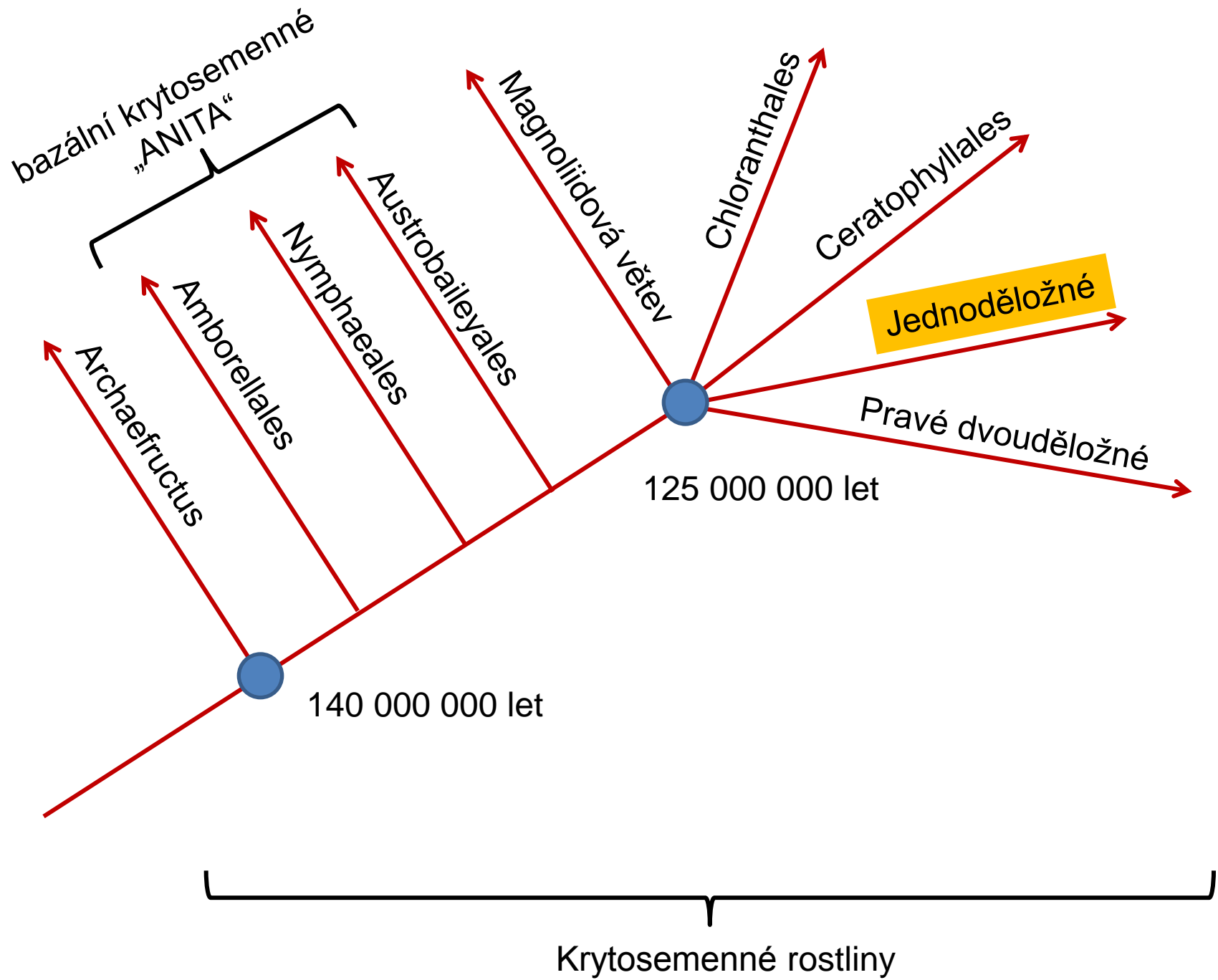
Magnoliophyta

Členění na základě kladistických analýz:

dvouděložné (tak, jak byly původně chápány) **nejsou monofyletická skupina** – rozpadly se na několik samostatných větví:

- paleorostliny, tzv. skupina „ANITA“
- primitivní dvouděložné, tzv. magnoliidová větev
- rostliny nezařaditelné (Chloranthales, Ceratophyllales)
- pravé dvouděložné (trikolpátní krytosemenné)

jednoděložné jsou monofyletická skupina

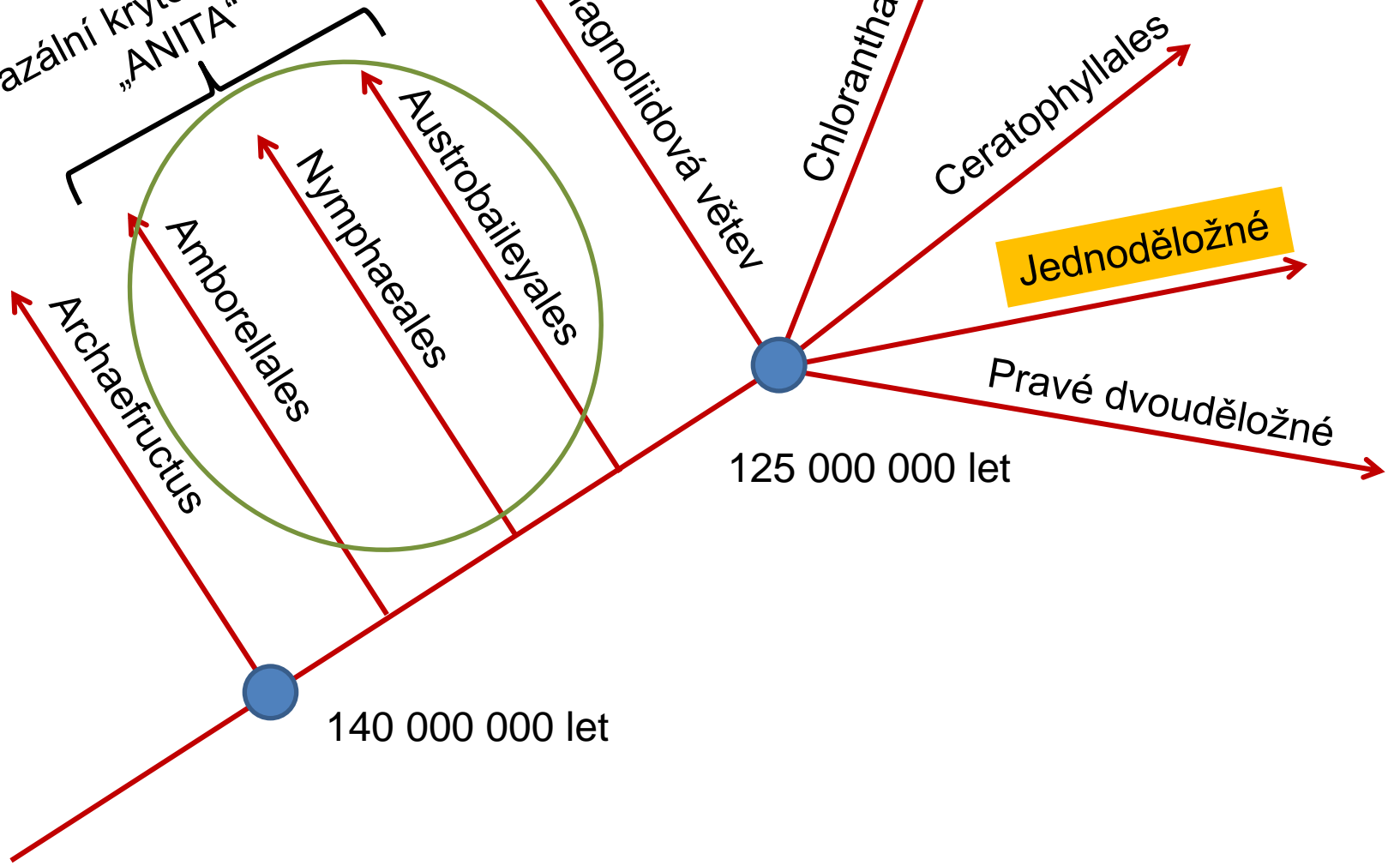
skupina ANITA

Amborellaceae, Nymphaeaceae,
Illiciaceae, Trimeniaceae,
Austrobaileyaceae

bazální krytosemenné
„ANITA“

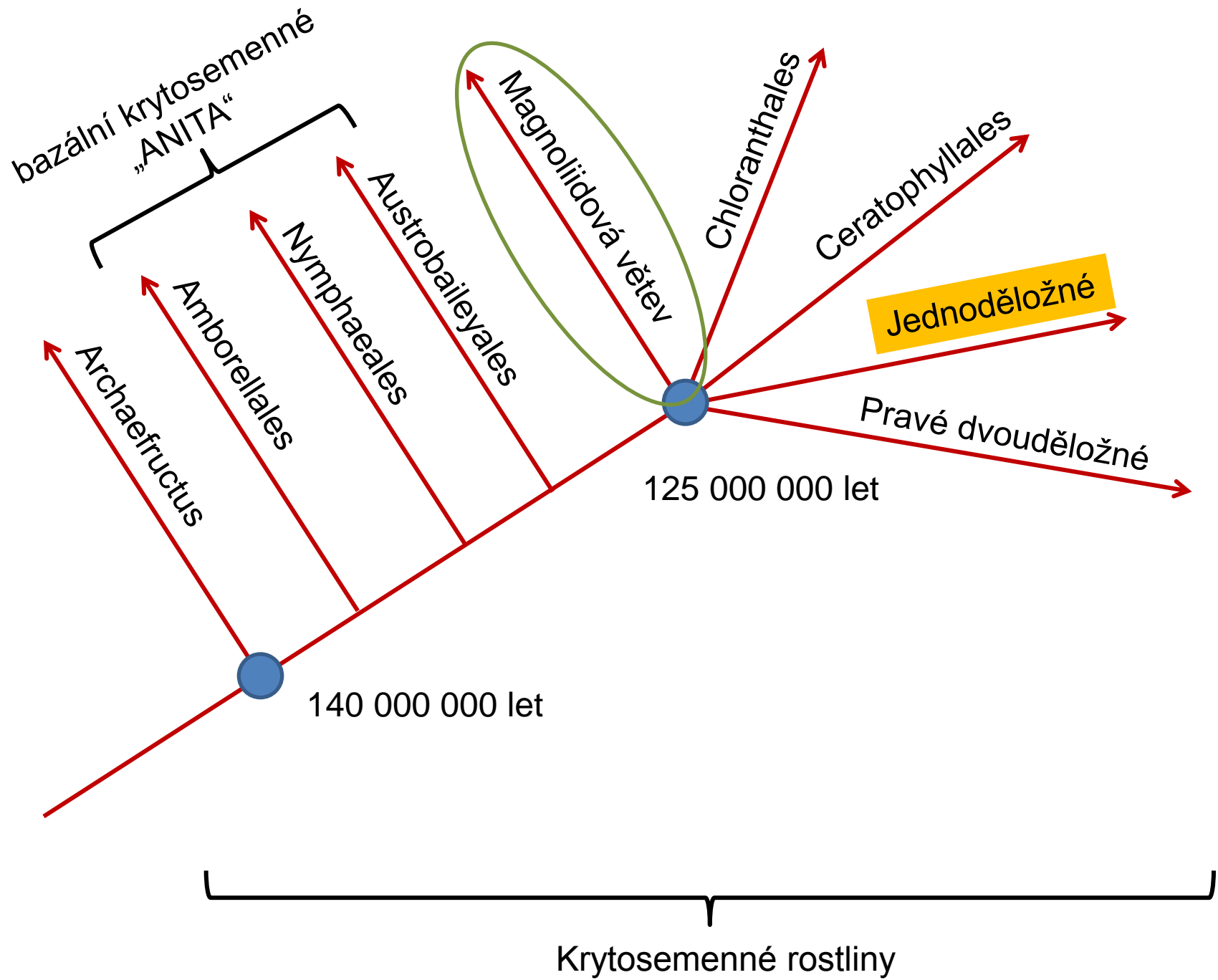
125 000 000 let

140 000 000 let

Krytosemenné rostliny

„Magnoliidová větev“

„Magnoliidová větev“

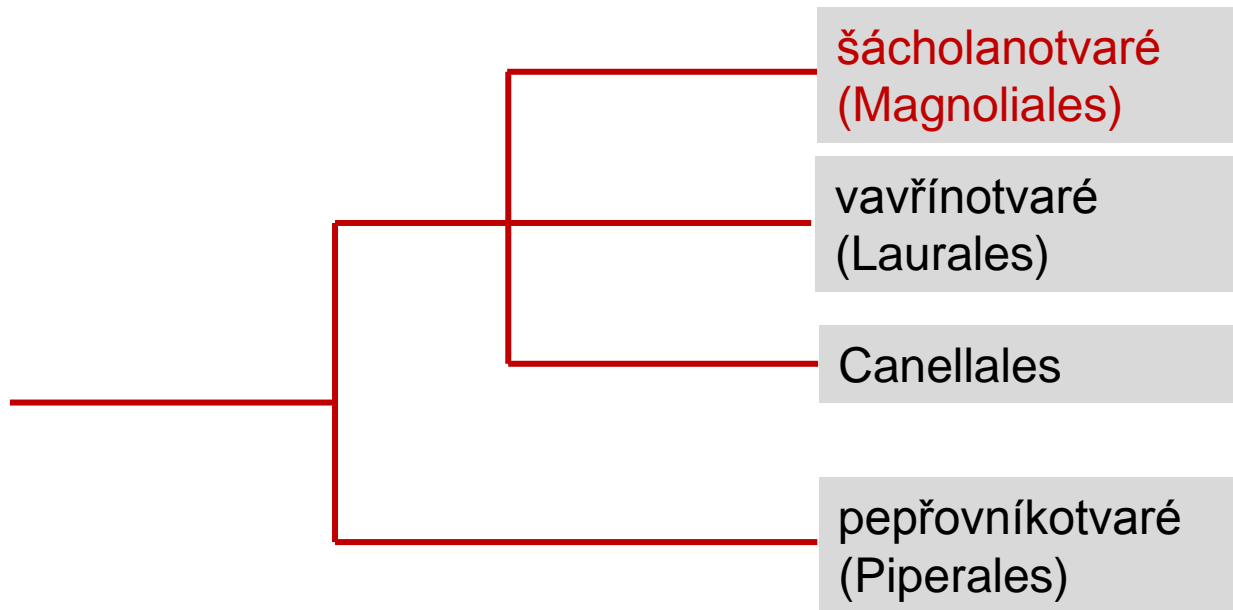
Obecná charakteristika

- převážně dřeviny, někdy liány a byliny
- tracheje i tracheidy
- listy velké, jednoduché
- květy jednotlivé nebo v květenstvích
- květní části uspořádané spirocyklicky, velké množství
- pyl monokolpátní
- gyneceum apokarpní nebo synkarpní

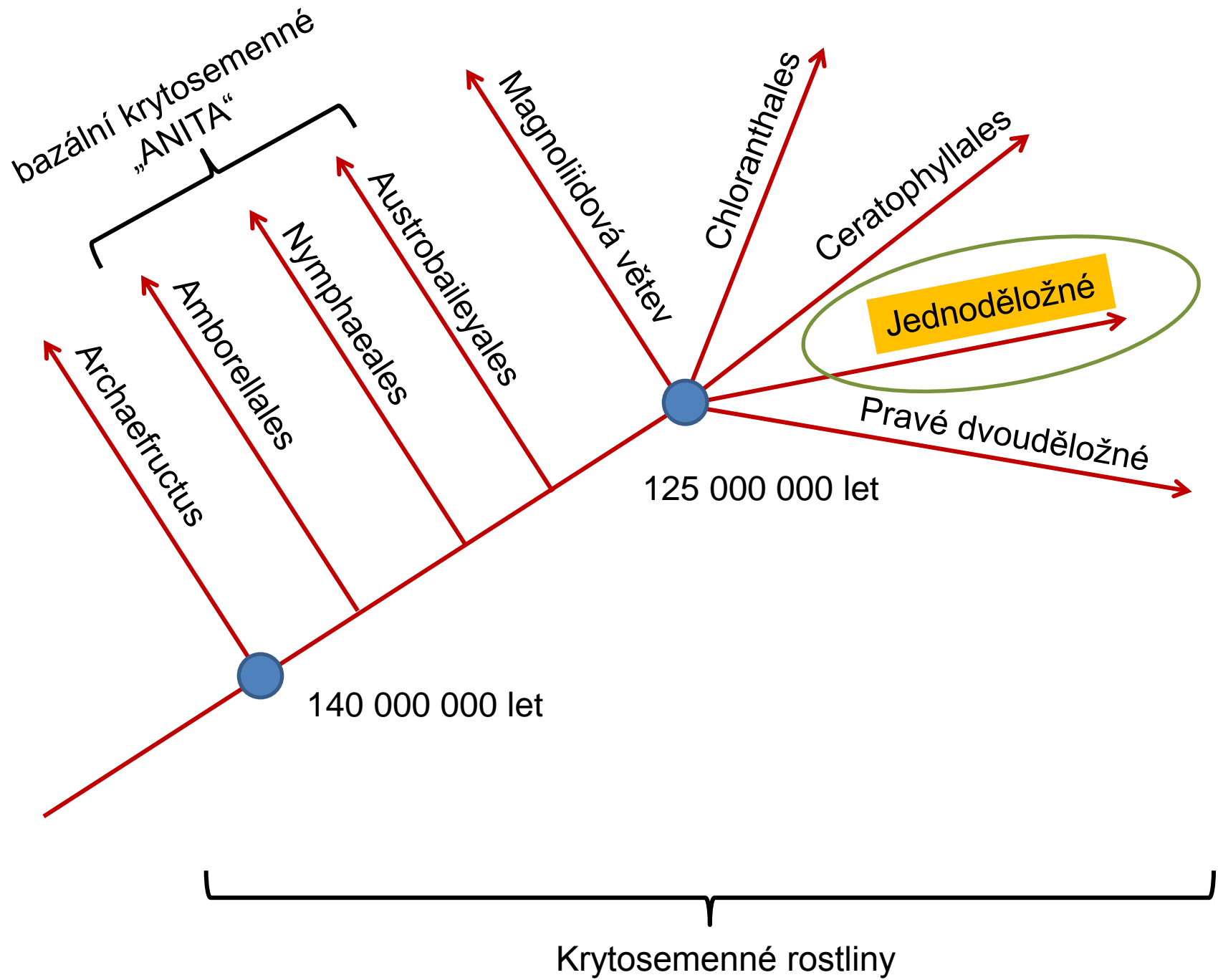
„Magnoliidová větev“

Sytém:

oddělení Liliopsida (jednoděložné rostliny)

Liliopsida (jednoděložné rostliny)

Obecná charakteristika

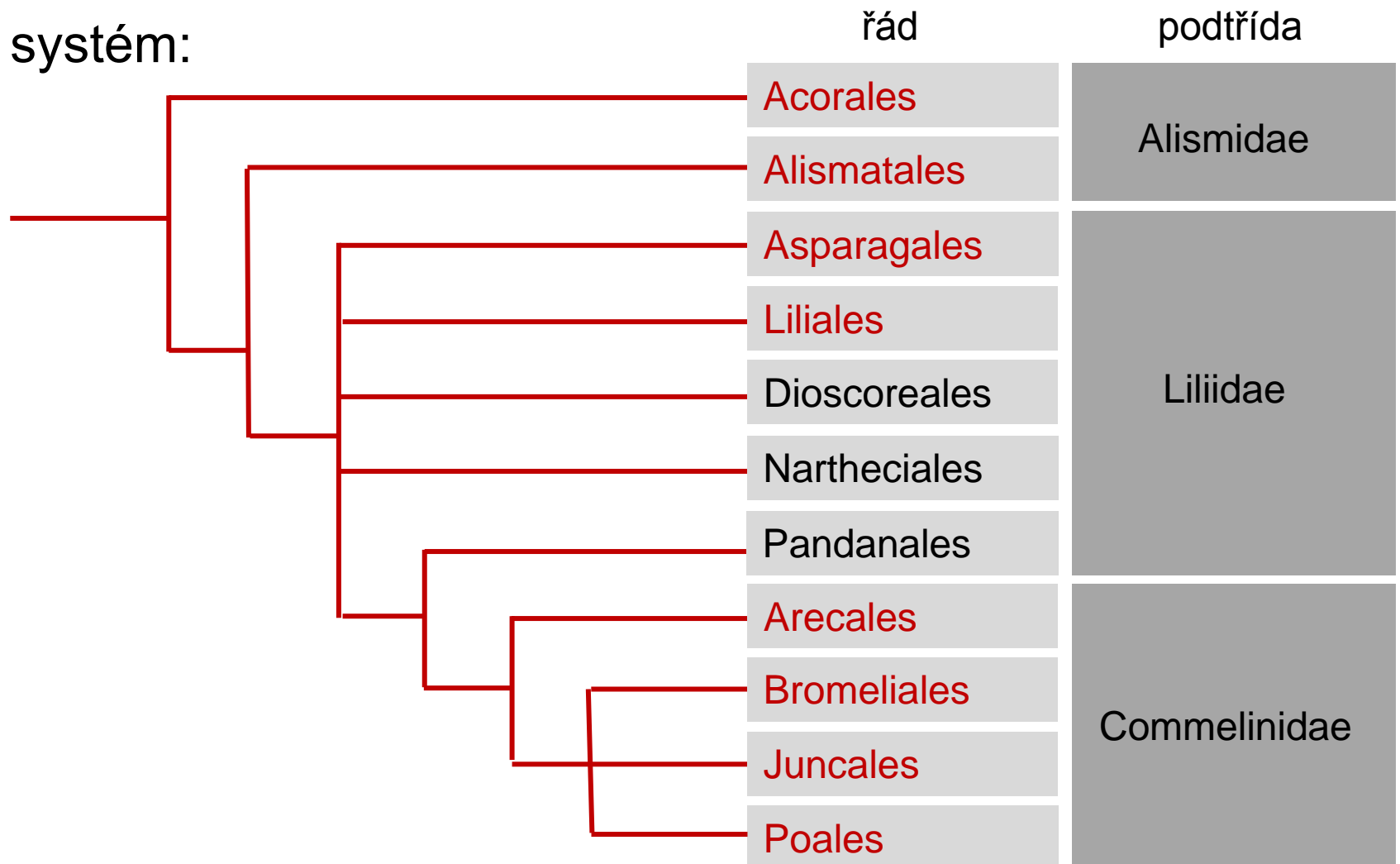
- monofyletická skupina
- 52 000 druhů
- většinou byliny, pokud dřeviny, pak tloustnou atypicky pomocí listových pochev

Liliopsida (jednoděložné rostliny)

system:

Liliopsida (jednoděložné rostliny)

- podtřída Alismidae
  - Acoraceae (puškvorcovité)
  - Alismataceae (žabníkovité)
  - Araceae (árónovité)
  - Potamogetonaceae (rdestovité)
- podtřída Liliidae
  - Liliaceae (liliovité)
  - Asparagaceae (chřestovité) – chřest
  - Alliaceae (česnekovité)
  - Convallariaceae (konvalinkovité)
  - Amaryllidaceae (amarylkovité)
  - Iridaceae (kosatcovité)
  - Orchidaceae (vstavačovité)

Liliovité, lipnicovité, vstavačovitě

Krytosemenné rostliny - jednoděložné

• Liliovité

- vytrvalé byliny /cibule, oddenek, hlíza/
- květy oboupohlavné, 6 okvětních lístků, 6 tyčinek, 1 pestík
- plodem je tobolka nebo bobule
- cibulová zelenina –

cibule kuchyňská – dvouletá
česnek kuchyňský – cibule ze stroužků /vegetativní rozmnožování/
pažitka – rourkovité listy
pór – pro zesílené listové pochvy

česnekovitě

- okrasné – *tulipán zahradní, modřelec hroznatý, hyacint východní, lilie bělostná*
- volně – *lilie zlatohlavá /chráněná/, konvalinka vonná /jedovatá/, uraní oko čtyřlísté /jedovaté/, křivatec žlutý, ocín, jesenní /jedovatý/*
- pokojové rostliny – *aloe, asparáguš, dračinec, kaktus /tehyňin jazyk/*

hyacintovitě

konvalinkovitě

ocúnovitě

aronovitě

Úkol – nalep nebo nakresli obrázek liliovité rostliny

česky chřest – chřestovitě

Asphodelaceae

podtřída Commelinidae

podtřída Commelinidae

system:

řád **Arecales** (arekotvaré)

čeleď Arecaceae (arekovité, palmy)

Bromeliales (bromeliotvaré)

Bromeliaceae (bromeliovité)

Juncales (sítinotvaré)

Juncaceae (sítinovité)

Cyperaceae (šáchorovité)

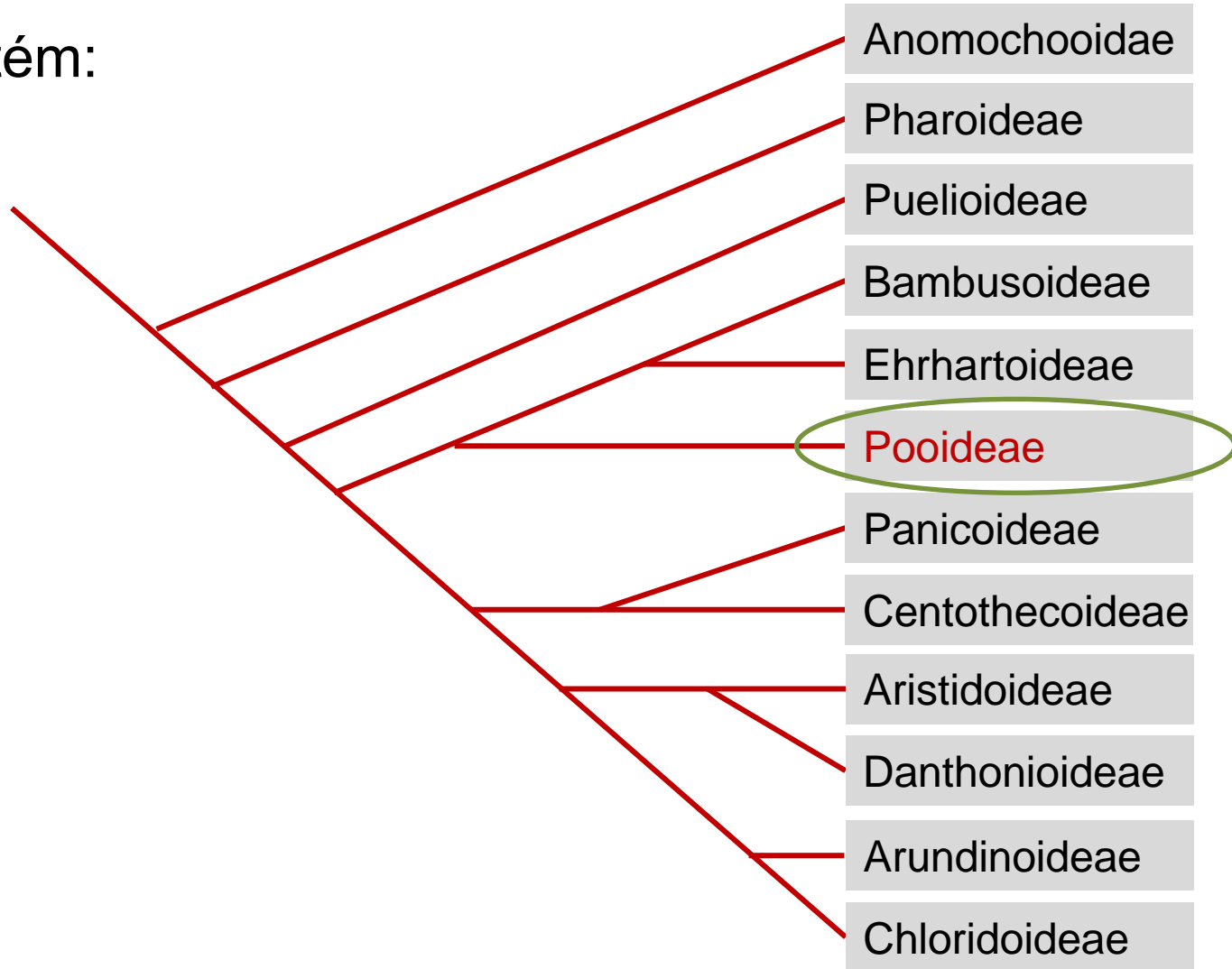
Poales (lipnicotvaré)

Poaceae (lipnicovité)

další řády: Commelinales, Zingiberales

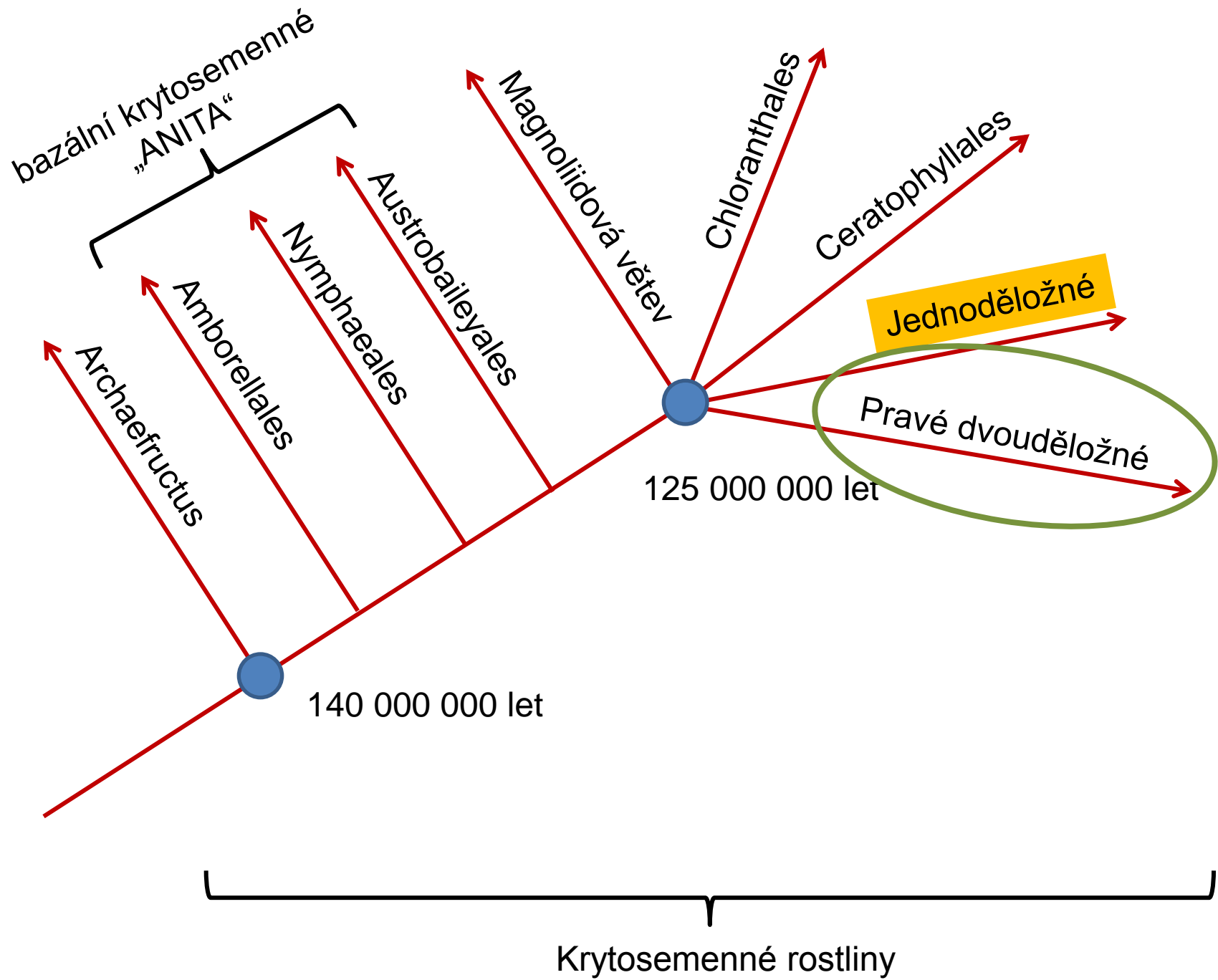
Poaceae (lipnicovitě)

system:

Eudicota dvouděložné rostliny

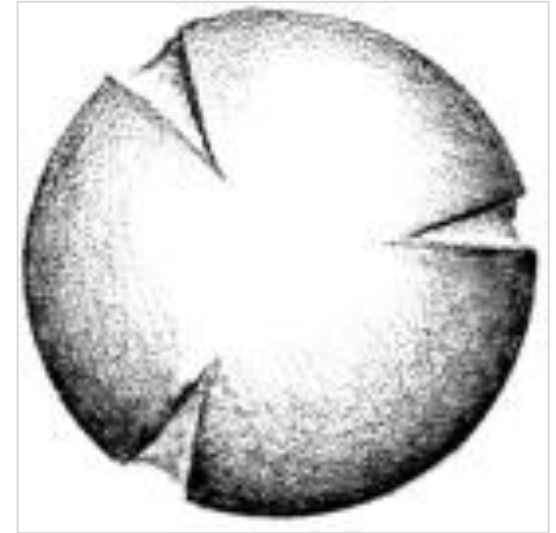

Eudicota (dvouděložné rostliny)

Společné znaky dvouděložných

- stejné nukleotidové sekvence
- monofyletická skupina
- trikolpátní pyl (nebo pyl odvozený od tohoto typu)
- plastidy sítkovic se škrobovými zrny
- eustélé
- vzhled velmi různorodý
- časté sekundární tloušťnutí dřeva
- patří sem $\frac{3}{4}$ všech kvetoucích rostlin (300 čeledí, 180 000 druhů)
- vznik asi před 125 miliony lety (záhy po vzniku krytosemenných rostlin)

Eudicota (dvouděložné rostliny)

jádrové trikolpátní rostliny

Caryophyllidová
větev

Vitales

Saxifragales

Santalales

Rosidová
větev

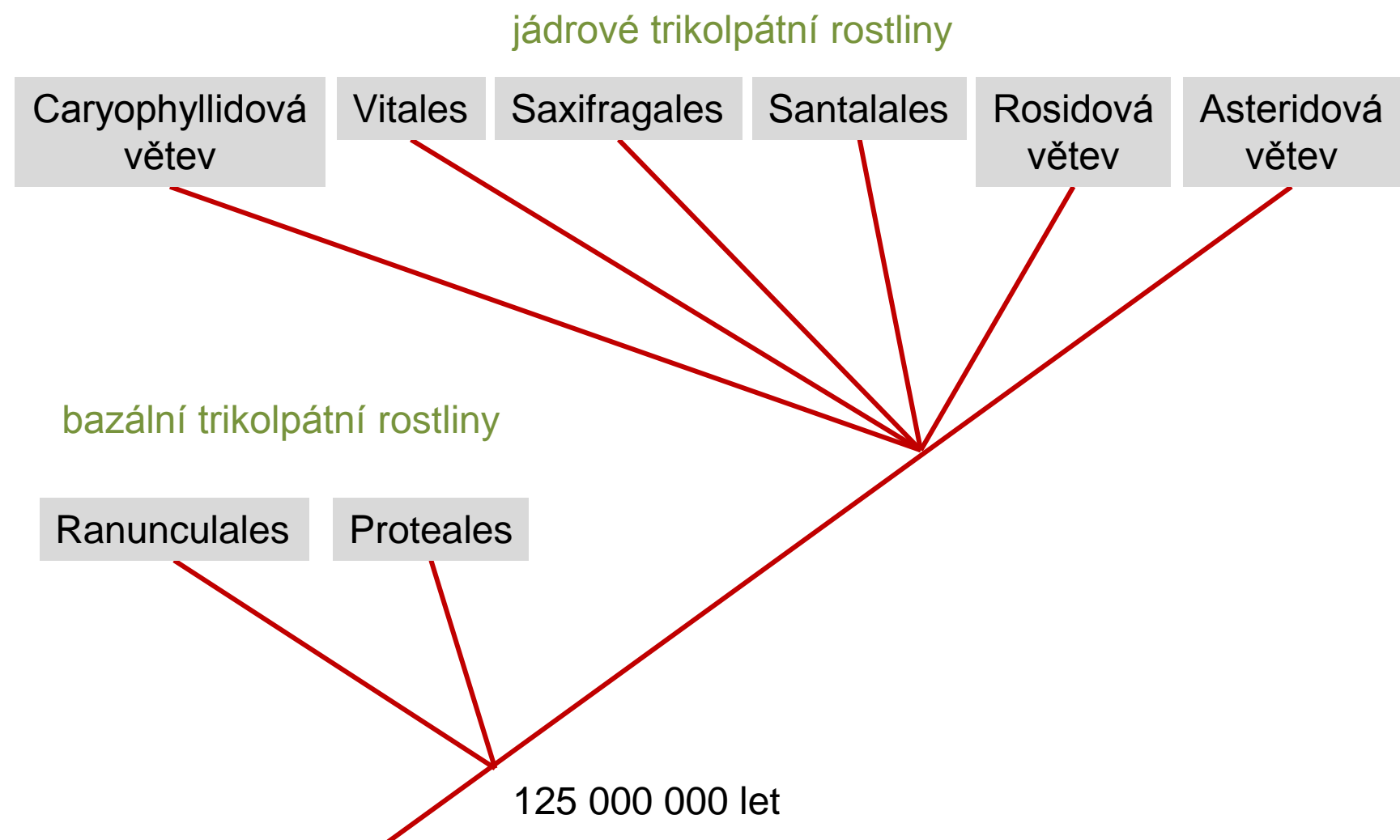
Asteridová
větev

bazální trikolpátní rostliny

Ranunculales

Proteales

125 000 000 let

Bazální trikolpátní dvouděložné

system:

řád Ranunculales (pryskyřníkotvaré)

zahrnuje 7 čeledí

Ranunculaceae (pryskyřníkovité)

Berberidaceae (dřišťálovité)

Papaveraceae (makovité)

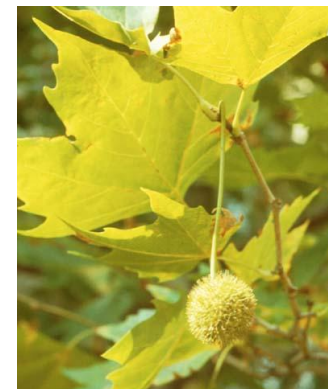
Fumariaceae (zemědýmovité)

řád Proteales (proteotvaré)

3 čeledi

Proteaceae (proteovité)

Platanaceae (platanovité)

Jádrové trikolpátní dvouděložné

Jádrové trikolpátní dvouděložné

jádrové trikolpátní rostliny

Caryophyllidová
větev

Vitales

Saxifragales

Santalales

Rosidová
větev

Asteridová
větev

bazální trikolpátní rostliny

Ranunculales

Proteales

125 000 000 let

Společné znaky jádrových
trikolpátních rostlin

- molekulární data
- monofyletická skupina
- květy zpravidla pětičetné
- rozlišené květní obaly

Caryophyllidová větev

system:

řád Caryophyllales (hvozdíkotvaré)

Amaranthaceae (laskavcovité)

Chenopodiaceae (merlíkovité)

Caryophyllaceae (hvozdíkovité)

Aizoaceae (kosmatcovité)

Portulacaceae (šruhovité)

Cactaceae (kaktusovité, nopálovité)

řád Polygonales (rdesnotvaré)

Polygonaceae (rdesnovité)

Plumbaginaceae (olověncovité)

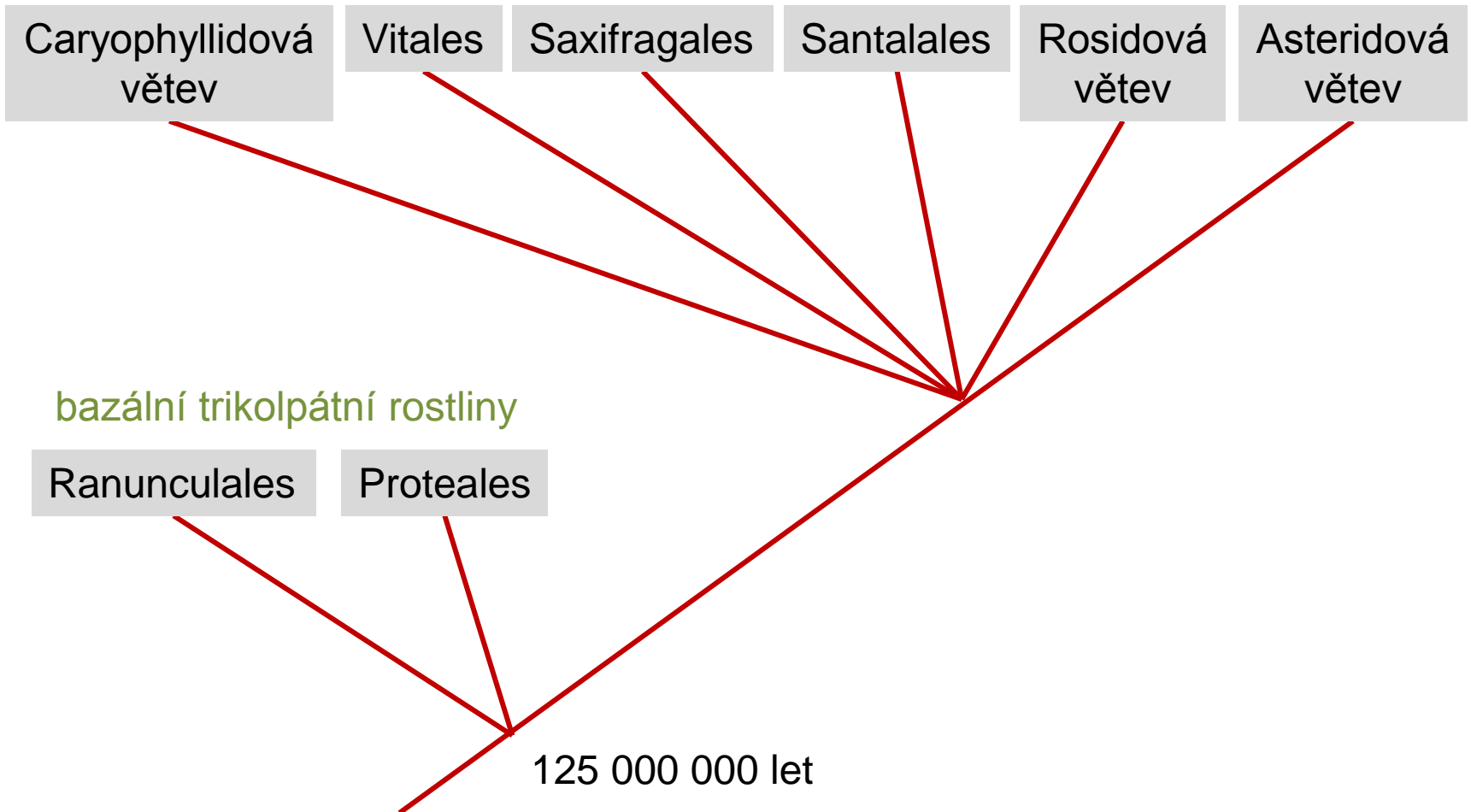
řád Nepenthales (láčkovkotvaré)

Nepenthaceae (láčkovkovité)

Droseraceae (rosnatkovité)

řád Vitales (révotvaré)

jádrové trikorpátní rostliny

řád Vitales (révotvaré)

čeleď Vitaceae (révovité)

- dřevnatí liány s úponky – vznik přeměnou z okvětí
- listy střídavé, laločnaté, s palisty
- květy

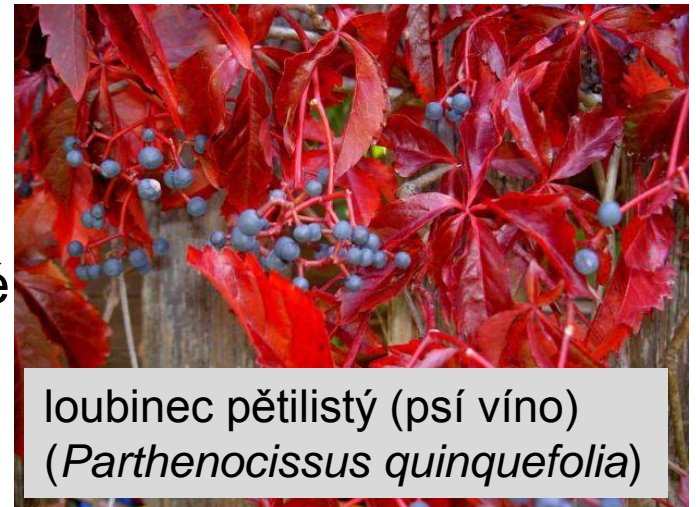
v hroznech

oboupohlavné nebo jednopohlavné

4-5 čtné

G(2)

- plod bobule
- 12 rodů/700 druhů
- hospodářský význam
(réva vinná – *Vitis vinifera*)

řád Saxifragales (lomikamenotvaré)

podle molekulárních dat mezistupeň mezi Caryophyllidovou a Rosidovou větví

čeleď **Crassulaceae** (tlusticovité)

Saxifragaceae (lomikamenovité)

Grossulariaceae (meruzalkovité)

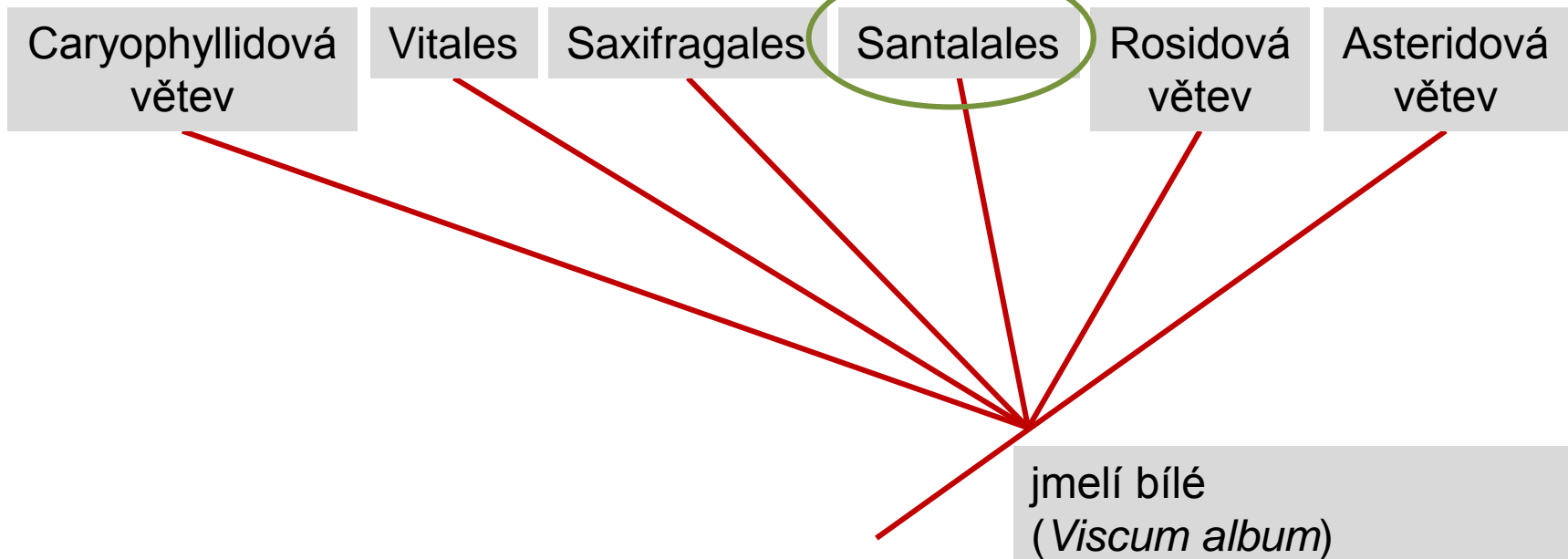
Hamamelidaceae (vilínovité)

Paeoniaceae (pivoňkovité)

řád Santalales (santálotvaré)

jádrové trikolpátní rostliny

čeledi

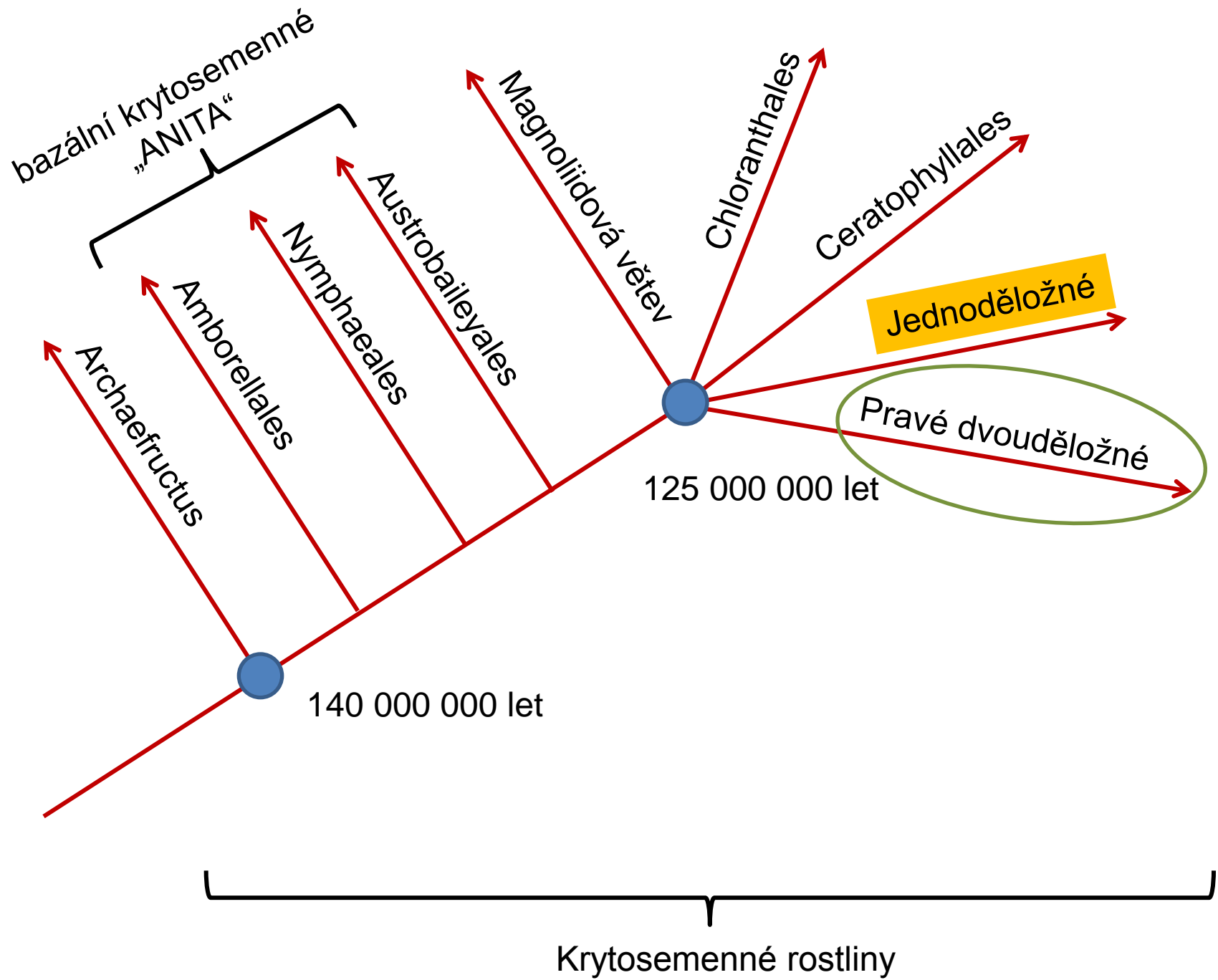
Santalaceae (santálovité)

Loranthaceae (ochmetovité)

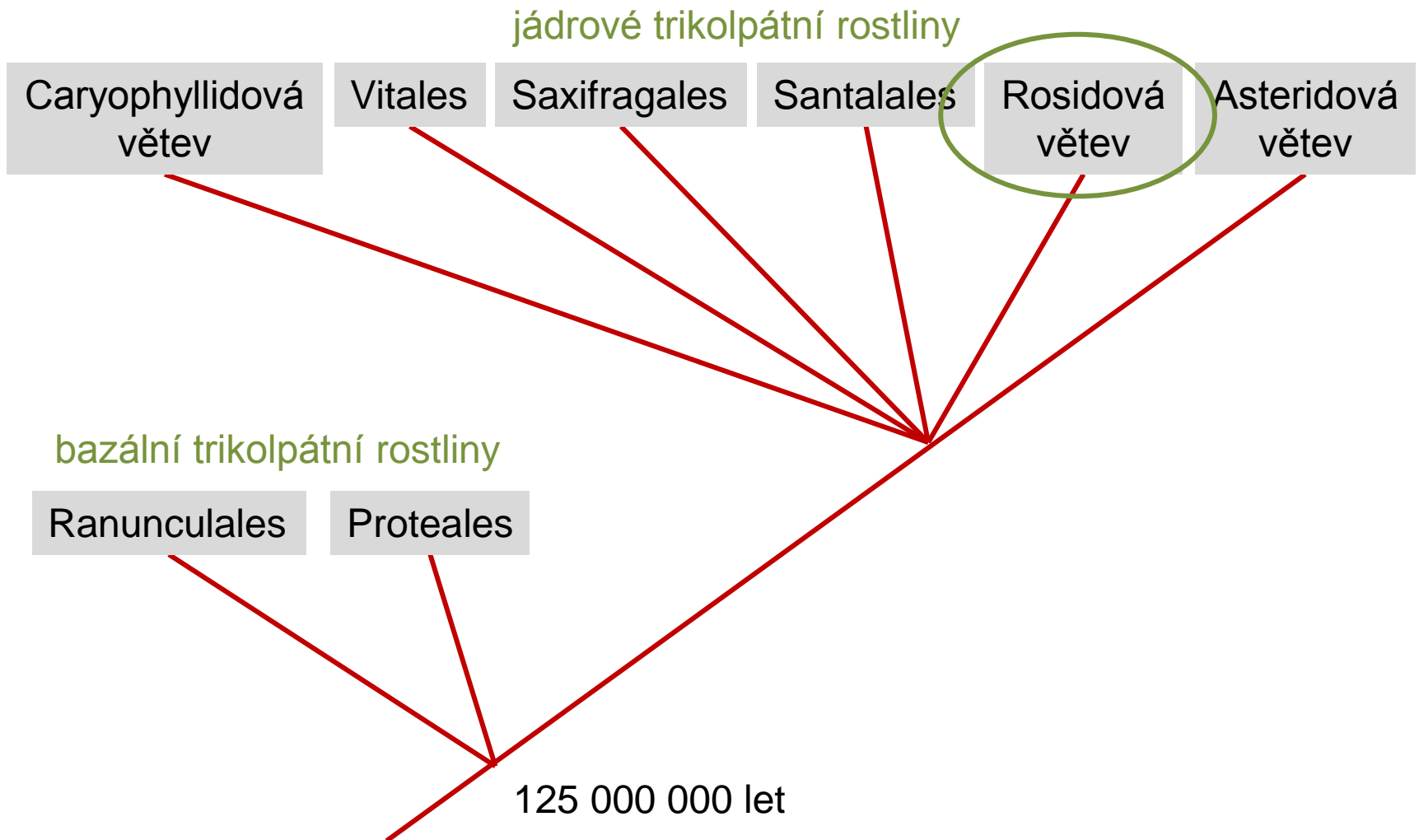

Rosidová větev

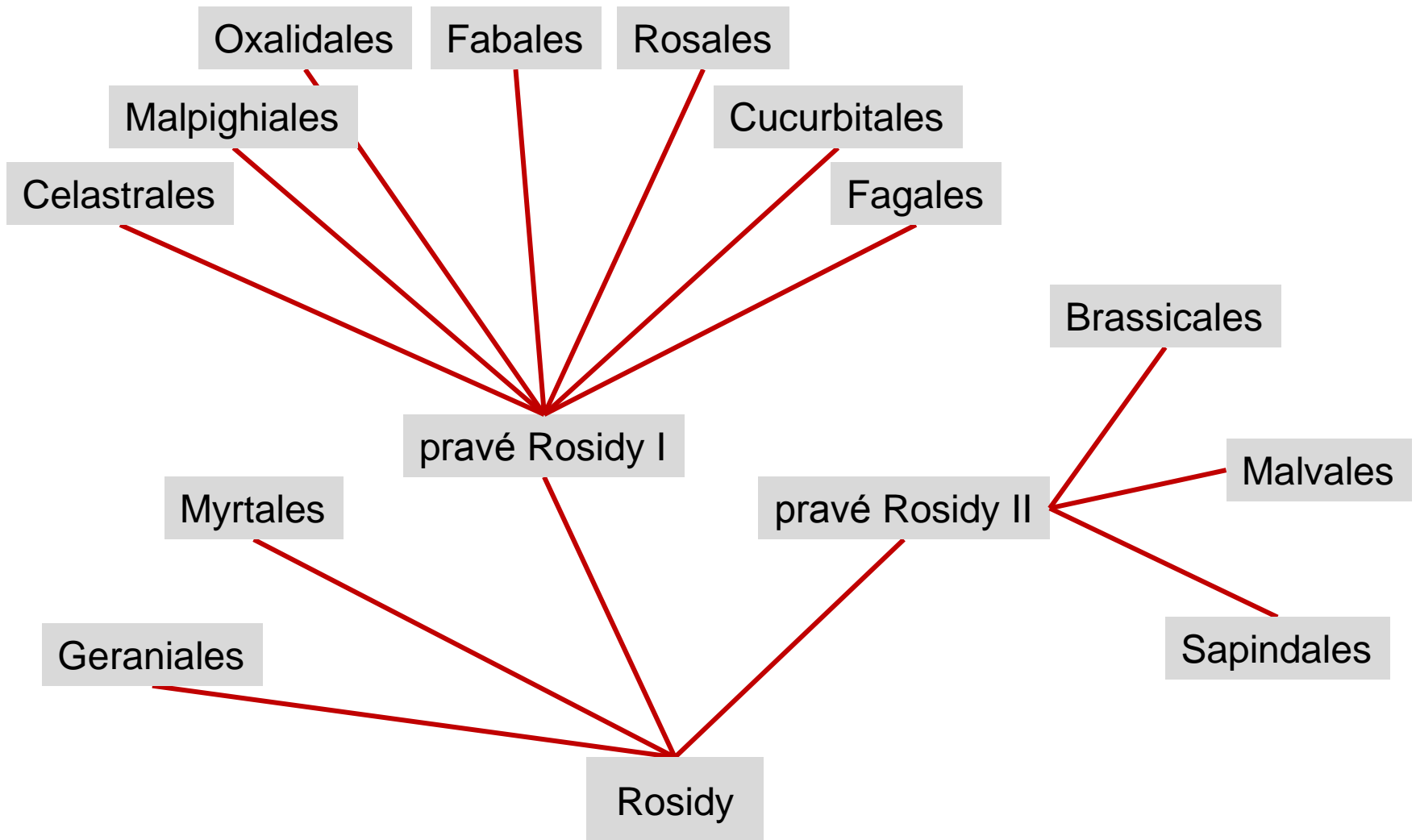
Rosidová větev

Rosidová větev

- monofyletická ale velmi heterogenní skupina
- 39% pravých dvouděložných, 180 čeledí, 90 000 druhů
- neexistují jednotné znaky
- časté okvětí
- 13-16 řádů

Rosidová větev

Pravé Rosidy I

Celastrales (jesencotvaré) Celastraceae (jesencovitě)

Malpighiales

Euphorbiaceae (pryščovitě)

Hypericaceae (třezalkovitě)

Violaceae (violkovitě)

Salicaceae (vrbovitě)

Oxalidales (šřavelotvaré) Oxalidaceae (šřavelovitě)

Fabales (bobotvaré)

Fabaceae (bobovitě)

Rosales (růžotvaré)

Rosaceae (růžovitě)

Urticaceae (kopřivovitě)

Moraceae (morušovníkovitě)

Cannabaceae (konopovitě)

Cucurbitales (tykvotvaré) Cucurbitaceae (tykvovitě)

Fagales (bukotvaré)

Fagaceae (bukovitě)

Betulaceae (břízovitě)

Juglandaceae (ořešákovitě)

Pravé Rosidy II

System:

řád Brassicales (brukvotvaré)

Brassicaceae (brukvovité)

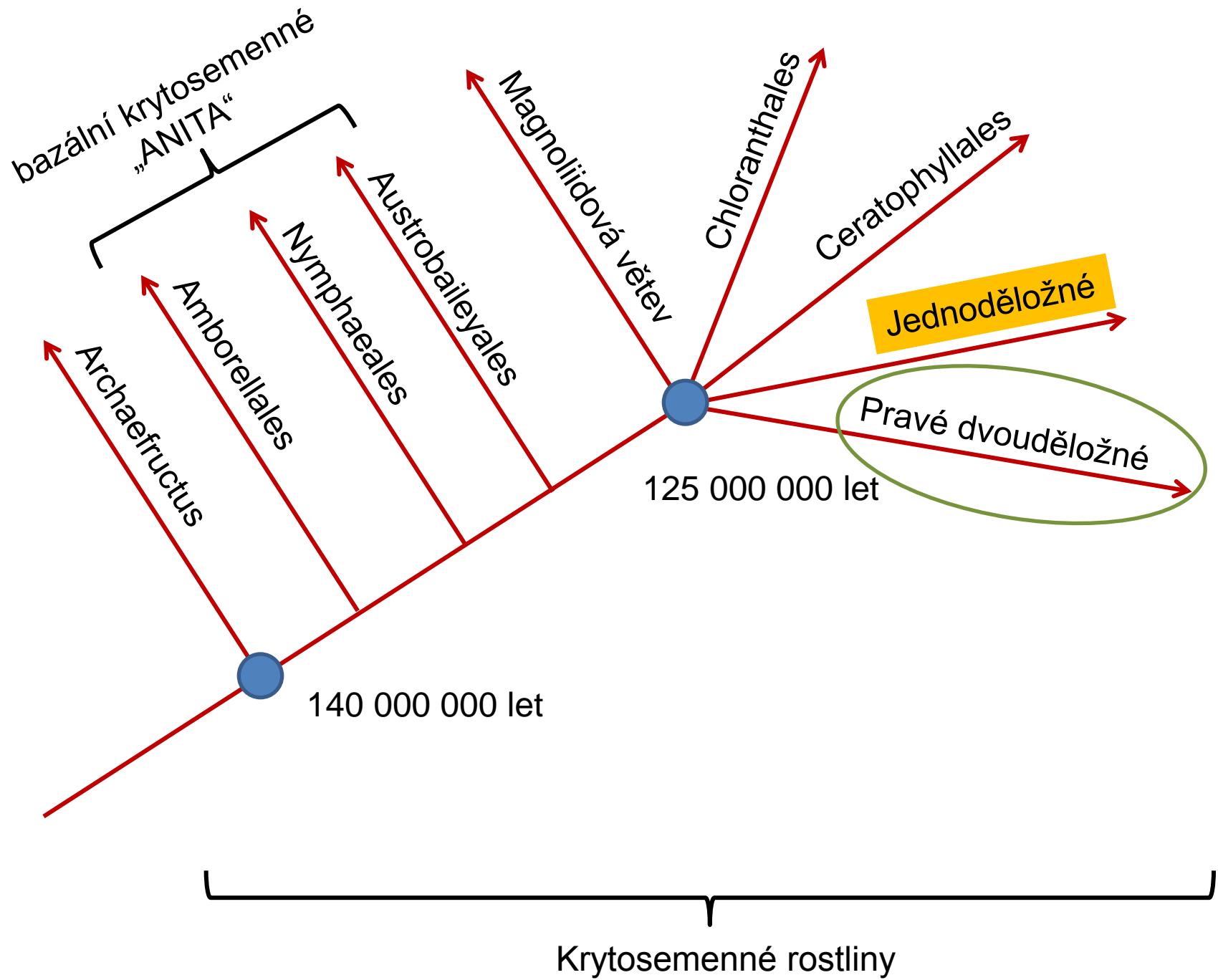
řád Malvales (slézotvaré)

Malvaceae (slézovité)

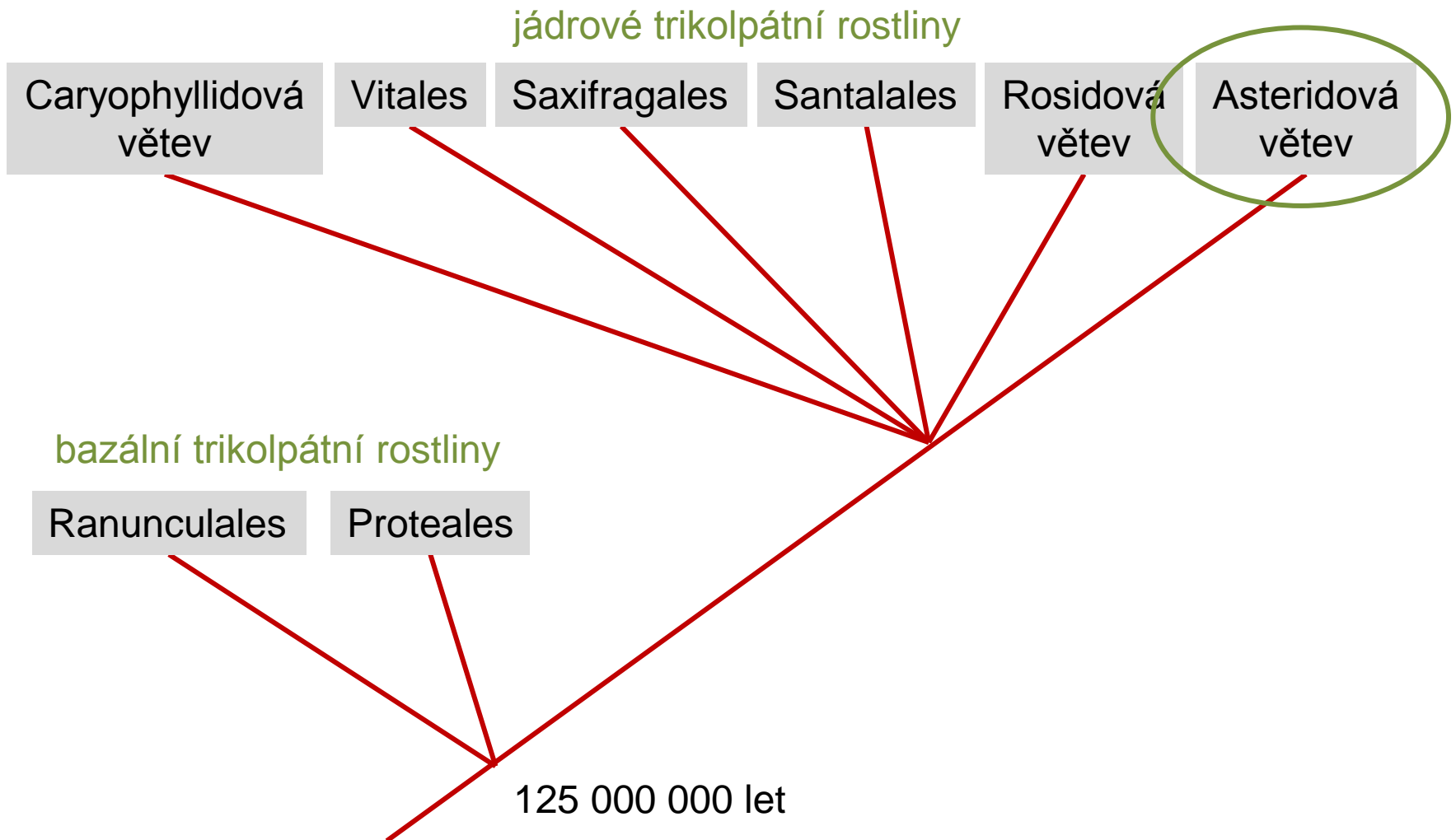
řád Sapindales (mýdelníkotvaré)

Rutaceae (routovité)

Sapindaceae (mýdelníkovité; incl. Aceraceae
– javorovité, Hippocastanaceae – jírovcovité)

Asteridová větev

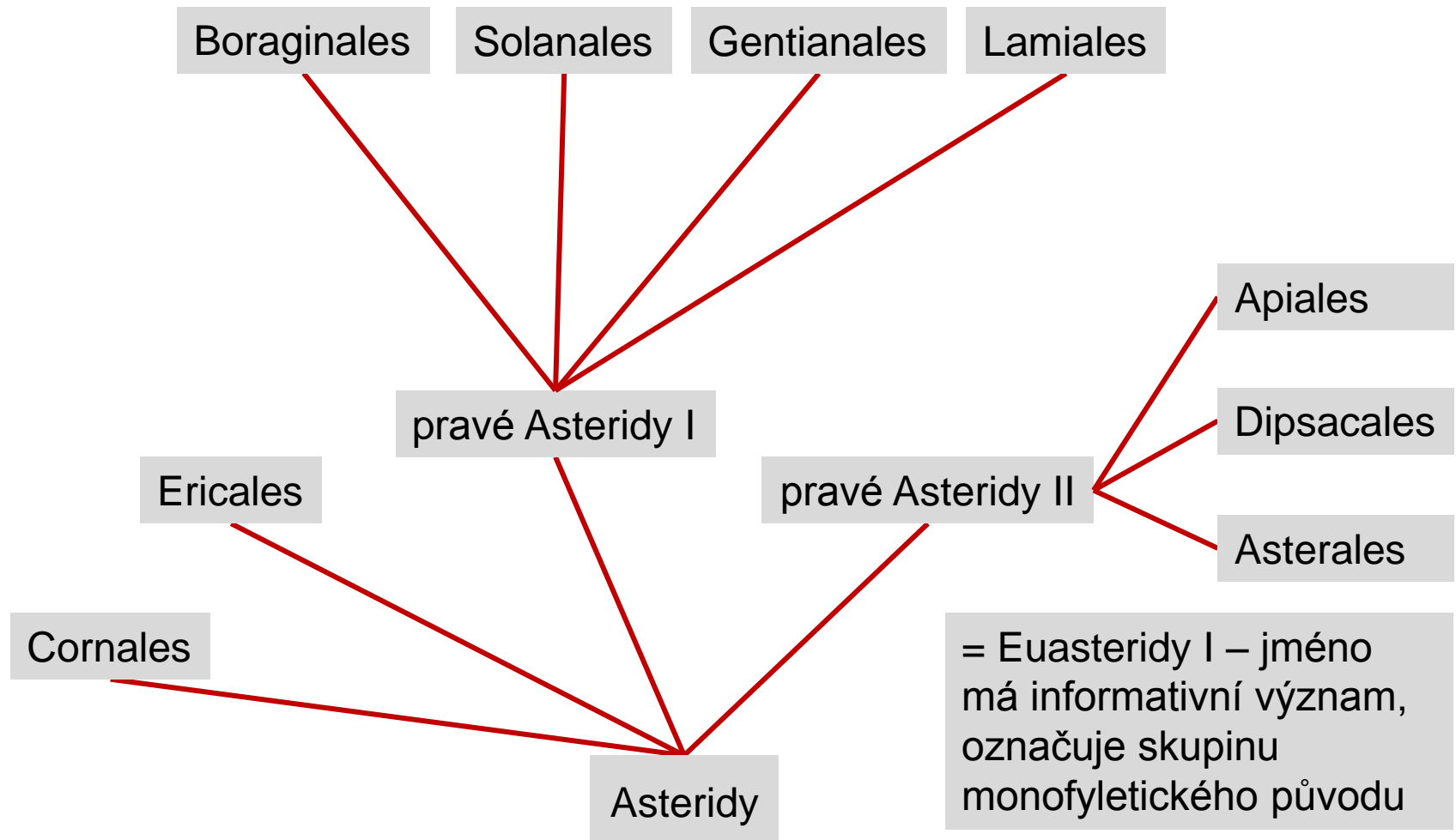

Asteridová větev

= Sympetalae

- monofyletický původ
- většinou byliny
- koruna je zpravidla sympetalní (srostlá), často srůstá s tyčinkami
- zvýšená tendence k zygomorfii, miniaturizaci květů a následné tvorbě květenství
- semeník většinou synkarpní, spodní, častá redukce počtu plodolistů a vajíček, vajíčka jen s jedním integumentem
- vývojová větev se oddělila ve spodní křídě (před 128 miliony let)
- asi 70 000 druhů, 120 čeledí = 1/4 krytosemenných rostlin

Asteridová větev

Pravé Asteridy I

Boraginales (brutnákotvaré)	Boraginaceae (brutnákovité)
Solanales (lilkotvaré)	Solanaceae (lilkovité) Convolvulaceae (svlačcovité)
Gentianales (hořcotvaré)	Gentianaceae (hořcovité) Rubiaceae (mořenovité)
Lamiales (hluchavkotvaré)	Oleaceae (olivovníkovité) Plantaginaceae (jitrocelovité) Scrophulariaceae (krtičníkovité) Orobanchaceae (zárázovité) Lamiaceae (hluchavkovité) Acanthaceae (paznehtníkovité) Bignoniaceae (trubačovité)

Pravé Asteridy II

system:

řád Apiales (miříkotvaré)

Apiaceae (miříkovité)

řád Dipsacales (štětkotvaré)

Dipsacaceae (štětkovité)

Valerianaceae (kozlíkovité)

Adoxaceae (pižmovkovité)

řád Asterales (hvězdicotvaré)

Campanulaceae (zvonkovité)

Asteraceae (hvězdicovité)

bez černý
(*Sambucus nigra*)

